ТРЭЦІ ЭТАП XXXVII РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ
«БЕЛАРУСКАЯ МОВА» І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

Студзень 2021 г.

БЛАНК ЗАДАННЯЎ

11 клас
Варыянт 1

Заданне 1. Ужыванне зборных лічэбнікаў з назоўнікамі часта выклікае пытанні. Прыдумайце просты сказ з прапанаванымі спалучэннямі (лічэбнікі запішыце словамі).

Максімальная колькасць балаў – ***6.***

Заданне 2. Спалучыце часткі фразеалагічных адзінак са слупкоў 1 і 2, каб стварыць адну правільную фразему. Запішыце варыянты, якія атрымаліся, раскрываючы дужкі і ўстаўляючы патрэбныя літары.

Максімальная колькасць балаў – ***6.***

1	2
прасіць	(на)росхрыст
надз…муцца як	свіння ў плоце
гады	(на)прамілы бог
душа	жаба на карчы
пі…чыць як	(не,ні) сваімі нагамі
ісці як	(у)рады

Заданне 3. Падкрэсліце чацвёртае лішняе ў адпаведнасці з пазначанымі ў дужках характарыстыкамі. Патлумачце свой адказ.

Максімальная колькасць балаў – ***6.***

Заданне 4. Запоўніце табліцу: упішыце ў асобныя слупкі патрэбныя граматычныя формы слоў і іх фанетычную транскрыпцыю.

Максімальная колькасць балаў – ***6.***

Узор:

Апісанне	Патрэбная граматычная форма	Транскрыпцыя
які вучыцца на адным курсе – **у родным склоне**	аднакурсніка	[аднаку́рс’н’іка]

Заданне 5. Прачытайце сказы з нарыса У. Караткевіча “Зямля пад белымі крыламі”. Устанавіце адпаведнасць паміж выдзеленымі словамі і іх сінтаксічнай функцыяй. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў (напрыклад, А1Б2В2Г6Д4Е7). Улічыце, што сінтаксічныя функцыі могуць паўтарацца.

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

А: Паўкруглы ўзгорак ***увесь у*** ільсняных глыбокіх ***барознах***.	1. Дзейнік.
Б: Крыгі грувасцяцца адна на адну. ***Ледзяныя*** гмахі рвуць берагі, калоцяць іх.	2. Частка дзейніка.
В: Ледзь, напрыклад, у Карпатах і на Валыні пойдуць летам асабліва моцныя дажджы – пачынае шалець рака ***Гарынь***.	3. Выказнік.
Г: І вось астравок пасярэдзіне гэтага маленькага люстэрка вады аблюбаваў ***князь*** Алелькавіч-Слуцкі з пакалення Альгерда.	4. Частка выказніка.
Д: Паляванне ***Аўгуста III у 1752 годзе***, калі звяроў выганялі праз калідор з жэрдак на вытанчанага забойцу і яго світу, перапалавініла звярынае насельніцтва [Белавежскай] Пушчы.	5. Прыдатак.
Е: І, урэшце, значная частка ***зуброў*** [у Белавежскай пушчы] жыве проста на волі.	6. Дапасаванае азначэнне.
	7. Недапасаванае азначэнне.

Заданне 6. Маладыя журналісты прынеслі ў рэдакцыю газеты некалькі нататак на розную тэматыку. Праз некаторы час рэдактар вярнуў ім матэрыял з указаннем на неабходнасць сур’ёзнай стылістычнай праўкі. Дапамажыце журналістам знайсці і выправіць памылку і патлумачыць яе прычыны або паказаць рэдактару, што памылкі няма (у гэтым выпадку замест тлумачэння напішыце: “памылкі няма”).

Узор:

Сказ	***Выпраўлены варыянт***	***Тлумачэнне***
І вось амаль праз 40 гадоў гэта падзея зноў паўторыцца.	І вось амаль праз 40 гадоў гэта падзея паўторыцца.	*Паўтарыцца* – гэта значыць адбыцца зноў, яшчэ раз, таму ў спалучэнні *зноў паўторыцца* слова *зноў* лішняе. Памылка выклікана выкарыстаннем збыткоўнага слова (плеаназм).

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

№	***Сказ***
1.	Міністэрства па надзвычайных сітуацыях праводзіць апытанне грамадскага меркавання па пытанні ўвядзення абмежаванняў на прымяненне піратэхнічных вырабаў.
2.	Валанцёры наведаюць радзільню, дзе ўручаць сувеніры і падарункі з нацыянальным арнаментам 8 нованароджаным.
3.	Шмат гадоў прайшло пасля першага выдавецтва рамана І. Шамякіна «Сэрца на далоні».

4.	Сённяшняя моладзь павінна быць дзейнай, актыўнай.
5.	Мы стараемся адаптавацца да зменлівых умоў і спадзяёмся, што пастаўленыя на наступны год задачы будуць дасягнуты.
6.	Патрабаванні заказчыка патрабуецца выканаць у найбліжэйшы час.

Заданне 7. Перакладзіце тэкст на беларускую мову.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

Столичные города, как и государства, как и народы, переживают периоды подъема и упадка. В период феодальной раздробленности столицами белорусских земель становились Полоцк, Туров, Гродно. Затем объединительную роль играли Новогрудок, Вильно. Но уже с конца XVI века, с образованием Несвижского княжества, с обновлением города, предпринятым реформатором и просветителем Николаем Криштóфом Радзивиллом Сироткой (1549–1616), Несвиж начал соперничать с Вильно, противостоять ему, а потом даже и Варшаве.

(Адам Мальдис. Белорусские сокровища за рубежом)

Заданне 8. Вызначце вершаваны памер, тып рыфмоўкі і сродак паэтычнага сінтаксісу ў вылучаным фрагменце. Адказы запішыце ў табліцу. Памятайце, што вершаваны памер вызначаецца па колькасці стоп у вершаваным радку (напрыклад, 5-стопны ямб).

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

	Вершаваныя радкі
А	***Тлумачыць можна*** нават кіем, ***Тлумачыць можна*** і мятлою. Нямыя размаўляюцьківам, Вясёлых пальцаў Мітульгою. *Аляксей Пысін*
Б	Чужынцаў прагналі, баі адгудзелі. Як травы шумліва ўзыходзяць ***у нас***! Як радасна пушчы гамоняць ***у нас***! Адгэтуль да нас і буслы паляцелі. *Пімен Панчанка*
В	І ў ***белы дзень***, і ў ***чорну ноч*** Я ўсцяж раблю агледзіны, Ці гэты скарб не збрыў дзе проч, Ці трутнем ён не з’едзены. *Янка Купала*
Г	Хачу я ўспамінаць харобрых, Адважных, сэрцу дарагіх... ***А можа быць, каб бачыць добрых,*** ***Дык варта й помніць пра благіх?*** *Пятрусь Броўка*

Заданне 9. Пазнаёмцеся з ацэнкамі розных герояў мастацкіх твораў беларускімі літаратуразнаўцамі. Пазнайце герояў, напішыце, з якіх яны твораў і хто гэтыя творы напісаў.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

А. Валянціна Локун: «Першапачаткова характар <…> ствараўся аўтарам у традыцыйнай для яго манеры рамантызаванага пісьма. <Гераіня> захапляецца ідэяй змагання супраць фашыстаў, імкнецца далучыцца да падпольшчыкаў, якія ў яе ўяўленні паўстаюць у арэоле мужнасці і выключнасці. Але паступова прыходзіць уменне заўважаць праўду жыцця.. Жанчына праходзіць праз шэраг выпрабаванняў: загадкавая смерць бацькі, нямецкі канцлагер, затым савецкі гулаг, Сібір і, як вынік усяго гэтага, цяжкая хвароба сэрца. <…> Унутраны стан жанчыны ў фінале раскрываецца ўжо ў зусім іншай плоскасці – рэалістычна-драматычнай, нават трагедыйнай».

Б. Міхась Тычына: «<…> сапраўдную цану зямлі ведаў <…>, але ён панёс гэтыя веды з сабой ў магілу. Ён першы захапіўся ідэяй набыць зямлю ва ўласнасць, каб працаваць на самога сябе, але ён жа першы адчуў і марнасць сваіх летуценняў. Кульмінацыяй была яго сустрэча з воўкам, калі герой стаў сведкам яго пагібелі, зазірнуў у твар смерці. Занадта шмат у жыцці і лёсе селяніна залежыць ад выпадковасці – нездарма <…> так бурна абмяркоўваюць новую кандыдатуру ляснічага, ад якога цалкам залежыць іх жыццё і дабрабыт. Вядома, акрамя выпадку, ёсць яшчэ і адвечныя законы зямнога быцця, якія ўмешваюцца ў ход падзей, не зважаючы на асабістыя пажаданні канкрэтнай асобы».

В. Іван Навуменка: «<…> адчувае сябе ў доме <…> няўтульна. Мала таго, што яна не любіць Яўхіма, яна штогадзінна, штохвілінна ловіць на сабе злавесныя позіркі сямейнікаў: ты, галячка, прыйшла ў нашу хату, нічога з сабой не прынёсшы, то цані шчасце, якое табе выпала. Падобнае адчуванне вярэдзіць <…> душу, не шчаслівай яна сябе адчувае, а глыбока няшчаснай. А тут на сенажаці захварэла яе дачка…»

Г. Міхась Тычына: «Прычыны паводзін герояў празаік шукае ў мінулым жыцці, а таму робіць адступленні ў перадгісторыю кожнага паасобку, што часам выглядае не зусім натуральна ў сюжэце, які з кожнай старонкай набывае напружанне. <…> А мастацтвазнаўца <…>, спецыяліст па італьянскай скульптуры ў мірныя часы, несамавіты кніжнік, “няўмека, які перажываў, што праставаты і малапісьменны старшына лепш за яго разбіраецца ў вайсковых абставінах, паводзіць сябе ўпэўнена і мужна, у адказную хвіліну не здрэйфіў, не здрадзіў сябрам і сваім стрэлам па ворагу папярэдзіў сяброў аб небяспецы».

Заданне 10. Успомніце Алеся Загорскага з рамана “Каласы пад сярпом тваім” Уладзіміра Караткевіча. У Вас ёсць шэсць чарадзейных каляровых капелюшоў, якія дораць адзін бал. Апраніце кожны капялюш і выканайце яго заданне.

Белы капялюш патрабуе канкрэтны факт пра Алеся Загорскага.

Жоўты – адзін станоўчы факт пра гэтага героя.

Чорны – адзін адмоўны факт пра яго.

Чырвоны – расказаць, якія эмоцыі выклікае Алесь Загорскі ў чытача.

Зялёны – з якімі іншымі літаратурнымі героямі беларускай ці сусветнай літаратуры можна параўнаць Алеся Загорскага і на якой падставе.

Сіні – адзін аргумент, чаму беларусам трэба ведаць пра герояў Уладзіміра Караткевіча.

Увага! Капелюшы патрабуюць уважлівасці і дакладнасці выканання заданняў!

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*